

A RENDÉSZETTUDOMÁNY TERMINOLÓGIÁJA

A rendészettudomány terminológiai kérdései

A rendészettudomány hazai művelését az elmúlt évtizedekben megjelent magas színvonalú tanulmányok egész sora jelzi. Ez a bőséges forrásanyag lehetőséget nyújt a tudomány fontos elemének, a terminológiának a vizsgálatára. A rendészettudomány terminológiáját a fogalom általánosan elfogadott meghatározásából kiindulva szándékozom vizsgálni. A terminológia adott tudományos, vagy gyakorlati szakterület sajátos szavainak, kifejezéseinek összessége. A tudományos, illetve a szakmai területek művelői folyamatosan alakítják ki azokat a sajátos (szak)szavakat és (szak)kifejezéseket, egy szóval: terminuszokat, amelyek tükrözik a területükön folyó tevékenység tárgyát, módszereit. Ezek a szakkifejezések rendszeres alkalmazás után az adott terület elfogadott terminológiájává válhatnak. A terminológiai pontosság jelentősége jelen korszakban a történelmi és a technikai fejlődés függvényében nagymértékben meg növekedett.

Az európai integráció fontos eleme a jogrendszerek integrációja, amely feltételezi a határokon átnyúló tudományos együttműködést. Ennek fontos feltétele az egyes nemzetek és az Európai Unió jogalkotása során megfelelő fogalmak és szakkifejezések létrehozása és a jogalkalmazás során ezek egységes értelmezése.

A terminológia jelentőségét a tudományfejlődést jellemző tudományszakosodás és ennek ellentétpárjaként jelentkező integráció szükségszerűen fokozta és szükségessé tette a terminológiai kérdések tudományos szintű művelését. Így alakult ki a terminológia tudománya, amely ma a nyelvészettudomány ígéretes fejlődést mutató ága.¹

A terminológiatudomány teljes tevékenységi körével – amely magában foglalja a terminuszok (terminusok) keletkezésének fejlődési folyamatát – nyelvi értelmezésének kérdéseivel most nem kívánok foglalkozni. E helyett ismertetni fogom a rendészeti terminológia egyes elemeit, megismerésének forrásait, utalva azokra a módszerekre, amelyekkel a terminológia hozzájárulhat a rendészet és a bűnüldözés tudományos és szakmai területeinek fejlesztéséhez.

A rendészeti terminológia alapeleme: a terminusz

A szakszó, a szakkifejezés – gyűjtő néven – a terminusz, olyan alapelem, amely minőségileg és mennyiségileg meghatározza a rendészeti terminológia, mint rendszer egészét, megalapozottságát, használhatóságát.

A rendészeti szakszavak, szakkifejezések, a terminuszok különböző forrásokon keresztül válnak megismerhetővé:

¹ Magyar Terminológia. Journal of Hungarian Terminology. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2008.

Fóris Ágota A terminológiai szemlélet szerepe a szakmai kommunikációban (Bólyai János kutatási Ösztöndíj támogatásával készült.) Forrás: <http://kit2.bdf.hu/oktatok/pm/docs/> (Letöltés ideje: 2012. 07. 24.)

- szakmai szinten: jogszabályok (törvények, alacsonyabb szintű jogforrások, szolgálati utasítások, stb.) szövegéből, a rendészeti gyakorlatból,
- tudományos forrásokból (szakkönyvekből, tanulmányokból, egyéb publikációkból),
- speciális rendészeti terminológiai gyűjteményekből, adatbázisokból.²

A tudományos munkák szerzőivel kapcsolatban általánosan elismert követelmény a terminológiai pontosság, a szakkifejezések következetes alkalmazása, úgyhogy ezekkel nem is kívánok foglalkozni. A rendészeti terminológia szempontjából viszont kiemelt jelentőségűek a speciális terminológiai gyűjtemények, adatbázisok, amelyek a terminuszok mellett a terminológia másik meghatározó eleme, intézménye.

A rendészeti terminuszok vizsgálata

A rendészeti terminológiával kapcsolatos szakmai, és tudományos tevékenység fontos szakasza a terminuszok vizsgálata, annak megállapítása, hogy megfelelnek-e a követelményeknek.³ A vizsgálat elemei:

- a terminusz tartalmi elemzése, annak feltárása, hogy a szakkifejezés összhangban áll-e a jelzett fogalom tartalmával.

A rendészeti terminológia megalapozottságát objektív vagy szubjektív körülmények befolyásolhatják;

- a rendészettudomány nagymértékű interdiszciplinaritása következtében a rendészeti tevékenység végzése és a rendészettudomány művelése során rendszeresen alkalmazzák más társadalom-, vagy természet-, illetve műszaki tudományok módszereit és az ennek megfelelő szakkifejezéseit. Ez a körülmény veszélyeztetheti a rendészeti terminológia közérthetőségét, és azt sem zárja ki, hogy a rendészeti, vagy büntügyi szakterületeken a más területekről átvett szakkifejezések az eredetitől eltérő jelentőséget tulajdonítsanak;
- az európai integráció folyamatában a jogrendszerek integrációja szorosan összefügg a határokon átnyúló tudományos együttműködéssel. Ennek fontos feltétele az egyes nemzetek és az Európai Unió jogalkotása során megfelelő fogalmak és szakkifejezések létrehozása és a jogalkalmazás során ezek egységes értelmezése;
- a rendészet tudományos és szakmai terminológiája közötti esetleges konfliktus feltárása. A rendészeti tevékenység kereteit és lényeges mozzanatait alapvetően törvények és alacsonyabb szintű jogforrások szabályozzák. Ezeknek a jogforrásoknak a terminológiája sok esetben nem áll összhangban a szakmai-, tudományos munkák szerzői által létrehozott tudományos terminológiával, illetve a gyakorlati rendészeti tevékenység során kialakult szakkifejezésekkel

A terminológián belüli ellentétek jogi megítélése egyértelmű, a rendészeti terminológiában a jogszabályokra visszavezethető szakkifejezések dominanciája kétségbevonhatatlan. Az ilyen jellegű terminológiai konfliktus értékelésénél más

² Szójegyzékkeresés a világhálón. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Sz%/> (Letöltés ideje: 2012. 07. 24.)

³ Bakos Ferenc Idegen szavak és kifejezések szótára IV. kiadás. Akadémiai Kiadó 1978. Webster's New Collegiate Dictionary London 1960.

körülmények is figyelembe vehetők. Elsősorban arra kell utalni, hogy a tudományos terminológia rendszerint széleskörű tudományos vita terméke, míg a jogszabályok által alkotott terminológia sok esetben ilyen megalapozottsággal nem rendelkezik. A tudományos és jogszabályi terminológia közötti konfliktusok megszüntetése, illetve újabbak kialakulásának megelőzése, mind a tudományos munkák szerzőinek és a jogszabályok szerkesztőinek fontos feladata.

A megalapozott rendészeti szakmai munkák és tudományos munkák szerzői a követelményeknek megfelelő terminológiát, (szakkifejezéseket, szakszavakat) alkalmaznak. Tudományos munkák szerzőivel és jogszabályok alkotóival szemben indokoltan támasztható a terminológiai következetesség követelménye, az hogy az azonos fogalom jelölésére azonos szakkifejezést alkalmazzanak.

Szépirodalmi művek szerzői stilisztikai változatosság érdekében törekedhetnek arra, hogy azonos fogalmakat különböző kifejezésekkel jelöljenek, de tudományos munkákban az eltérő szakkifejezések különböző fogalmakat kell, hogy jelöljenek.

A rendészet gyakorlati szakembereitől és a rendészettudomány elméleti művelőitől elvárható a fogalmak minél szélesebb körére kiterjedő egységes terminológia kialakítása és elfogadása. Ennek útja a terminológia elemeinek széleskörű megvitatása és ennek eredményeként általános egyetértésen alapuló terminológia elfogadása.

Fogalomtárak, glosszárriumok

A szakszavak és szakkifejezések vizsgálatára, összevetésére és értékelésére az írott, majd nyomtatott formában közzétett szakirodalmi források esetében is lehetőség nyílt. Ez az igény már évszázadokkal ezelőtt lexikonok és enciklopédiák szerkesztéséhez vezetett, amelyek a rendészettudomány és a bűnügyi tudományok elméleti és gyakorlati művelésének is mellőzhetetlen részeivé vált.

A különböző terminológiai művek tárgyuknak és céljuknak megfelelően rendkívül változatosak. Áttekintésüket és vizsgálatukat megnehezíti, hogy különböző név és cím alatt jelennek meg: a teljesség igénye nélkül említhetők a következők:

- szótár,
- szószedet,
- fogalomtár,
- repertórium,
- teaurusz és
- glosszárrium.

A fenti felsoroláshoz – a teljesség igénye nélkül - az alábbi megjegyzések fűzhetők:

- A szótárak, szószedetek célja két, vagy több idegen nyelv szókincsének megértése.
- Az értelmező szótárak a felvett szavak megértését ugyanazon nyelv szókincsével fejezik ki.
- A szakszótárakat az általános értelemben vett szótáraktól a tartalmukat képező szavak és kifejezések szaktudományos, vagy szakmai jellege különbözteti meg.
- A két és a többnyelvű szakszótárakat mind a tudományos területeken, mind a nemzetközi jogalkalmazás során használják eredményesen.

- A számítógépes (online) szótárak tartalmukat tekintve megegyeznek a nyomtatott formában alkotott szótárakkal, a felhasználási lehetőségeiket azonban az internetes kapcsolat lényegesen bővíti.
- Az akronim, vagy rövidítésszótárak a szakirodalomban, vagy a gyakorlatban elterjedt rövidítések tartalmáról adnak tájékoztatást. Jelentőségüket fokozza, hogy a mai gyakorlatban nemcsak egyes szervek, intézmények megjelölésére használnak rövidítéseket, hanem különösen a szakirodalomban gyakran négy-öt szó kezdőbetűiből hoznak létre „ún. kezdőbetűs szavakat”. Jellemző példája a már teljes elismertségű „LASER= Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation, azaz „lézer” betűszó. Előfordul, hogy az akronim, vagy rövidítésszótárt „Fogalomtár”-ként jelölik.
- A fogalomtár a terminológia tudomány fontos eszköze. Alapvető tárgya a fogalom, mint gondolati egység, amelynek meghatározását, diszciplináris és gyakorlati kapcsolatainak bemutatását nyújtja.
- A tezaurusz, repertórium, glosszárrium elnevezésű adatbázisok – a fogalomtárral együtt – szorosan kapcsolódnak a szakmai, szaktudományos terminológiákhoz, lehetővé téve a nemzetközi terminológiai adatbázisok elérését is. Gyakorlati felhasználhatóságukat illetően nem tehető közöttük különbség. A tanulmány további részeiben egyes jellemző vonásokra utalni fogok.

A komputerizáció és a világháló fejlődése jelen korszakban lehetővé tette a különböző terminológiák (szakszavak, szakkifejezések) megértetésére adatbázisok létrehozását.

„Fogalomtárakat” hazánkban az igazgatás, az üzleti élet és a tudomány különböző területein széles körben hoznak létre. Például: a nemzetközi rendőri együttműködési-, a közigazgatási-, a pénzügyi-, az egészségügyi-, a területfejlesztési, a felsőoktatási adattárak, vagy a földrajz-, az irodalom, vagy a jogtudomány területén szerkesztett fogalomtárak. Ez utóbbiak közül kiemeljük a 2005. évben kiadott Jogi Fogalomtárat, amely mintegy 1700 oldalon, többnyire lexikonszerűen dolgozza fel a jogtudomány elméletével és gyakorlati alkalmazásával összefüggő fogalmakat.⁴

A „Fogalomtár” megjelölést a nem alkalmazzák következetesen. Előfordul, hogy egyes intézmények internetes honlapok tartalmát közlik „Fogalomtár” cím alatt, vagy szótárszerűen értelmezik szakszavakat, szakkifejezéseket, vagy azok szakmai rövidítéseit.

Glosszárrium elnevezéssel jelenik meg az európai integráció folyamatában alkotott hivatalos és tudományos terminológia jelentős része. A glosszárriumok kiadói köre nemzetközi szinten rendkívül széles, amelyek közül kiemeljük:

- az Európai Uniót és az Európa Tanácsot, amelyek szervei több száz glosszárriumot, ezek között „Rendőrség és bűnüldözés” cím alatt adnak ki.⁵
- az ENFSI szakértői munkacsoportjait,⁶
- az INTERPOL- t,

⁴ KIKERES közigazgatási fogalomtár, /WEB honlap/,

Leyrer Richárd (szerk.) A nemzetközi rendőri együttműködés fogalomtára, NEBEK, Budapest, 2011

Hargitai József Jogi fogalomtár Budapest, Magyar Hivatalos Közlöny Kiadó, 2005

⁵ http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/index_en.htm (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/police_judic (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

⁶ <http://www.enfsi.eu/page.php?uid=81> (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

- a külföldi országok bűnüldözési szerveit, például az USA Belbiztonsági Minisztériumot, az angol Belügyminisztériumot és számos rendőrhatalóságot.⁷

Glosszárium alakjában adnak ki terminológiai adatbázisokat a külföldi tudományos intézetek és szerveződések is, így

- az angliai Forensic Central Alapítvány – együttműködve az USA Bűnügyi Tudományok Akadémiával (AAFS – American Academy of Forensic Sciences) glosszárúmok szerkesztésével támogatják a tudományos területeken folyó elméleti és gyakorlati tevékenységet. A bűnügyi tudományokkal foglalkozó glosszárú „navigációs táblázata” harmincnégy olyan szakterületet sorol fel, amelyeknek terminuszait (szakszavait és szakkifejezéseit) feldolgozzák;⁸
- az USA Forensic Science Centre glosszárúmai a felsőoktatási területek, ezek sorában a „Bűnügyi tudományok” a terminológiáit dolgozza fel;⁹
- az USA Oracle adatkezelő rendszer által a főiskolai képzés támogatására létrehozott „Thinkques online Library” könyvtár a világhálón 8000 honlapon működteti glosszárújait. Ezekben feldolgozzák a „Bűnügyi tudományok” terminológiáját is. Így a helyszíni szemle terminuszait több glosszárú tartalmazza, amelyek mintegy húsz alegységre bontva közlik az egyes helyszíni feladatok néhány soros meghatározását. A rendészet területéről a Thinkquest Library a rendőrtisztviselő jogi, munkaköri helyzetét kilenc szempontból, négy-öt soros leírással ismerteti.¹⁰
- Hazai vonatkozásban fontos kezdeményezésként tekinthető a Magyar Rendészettudományi Társaság által kiadott Rendészeti Szószedet, amely mintegy 2200 szakmai szócikk magyarázatát nyújtja.¹¹

Repertóriumokat, teauruszokat könyvtárak (pl. az Országos Széchenyi Könyvtár (OSZK), az Országgyűlési Könyvtár) az egységes könyvtári osztályozási rendszerrel (ETO) összhangban adják ki, befolyásolva a terminológia hazai fejlődését.¹²

Figyelmet érdemelnek a tudományos intézetek és szerveződések kiadványai is, amelyek lehetővé teszik a tárgyszó feldolgozás nemzetközi gyakorlatának áttekintését. Egyes tudományos színvonalú szakmai munkák szerzői a tartalom- és tárgyszójegyzék mellett glosszárúmban közlik a feldolgozott terminusok magyarázatát.¹³

A „Fogalomtár” hazai és a „Glosszárú” külföldi kiterjedt alkalmazását a terminológiai adatbázisok - szótár, teaurusz, repertórium és glosszárú – létrehozásával kapcsolatos közös ismereteket – a következőkben „Fogalomtár” alcím alatt kívánom kifejteni.

⁷ IT SecurityEBK Glossary

⁸ Forensic Science Central. www.forensicsciencecentral.co.uk (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

⁹ www.oraclefoundation.org (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

¹⁰ <http://library.thinkquest.org/.../TOPCOP.HT/...> (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

¹¹ Beregnyei József (szerk.) Szakmai szócikkek gyűjteménye, Budapest, 2008

¹² http://regi.oszk.hu/hun/szakmai/teaurusz/teaurusz/_index (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

¹³ Encyclopedia of Forensic Science, Vol. 1. Glossary

A „fogalomtár” szervezés – a terminuszok feldolgozása

A terminológiai adatbázisok leggyakoribb alapegysége „Fogalomtár” (a glosszárium, angol megfelelője: glosszary) két főrészből áll:

- Ún. navigációs táblázatból, amely tükrözi az érintett szakterület felépítését, szerkezetét, megnevezi az alegységeit, megkönnyíti a releváns szakkifejezések és szakszavak kiválasztását, majd ABC alapú kikeresését. Ennek feltétele, hogy a navigációs táblázat és a glosszárium egész rendszere tükrözze az érintett szakterület felépítését.
- Az érintett fogalomhoz, szakszavakhoz és szakkifejezésekhez kapcsolódó terminológia meghatározása.

A „Fogalomtár” létrehozásának mozzanatai:

1. A terminológiát alkotó terminuszok (szakszavak, szakkifejezések) körültekintő kiválasztása, összegyűjtése, majd
2. tartalmi sajátosságait tükröző meghatározása.

A Fogalomtár szervezéshez kapcsolódó részletkérdések: A terminuszok kiválasztása során első kérdés annak megválaszolása, hogy a terminológia szempontjából melyik szó számít terminusznak (szakszónak, szakkifejezésnek)?

A terminológiát meghatározó terminuszokat a fogalomtárak (glosszáriumok) létrehozása során indifferens szavak, kifejezések tömegéből kell kiválasztani. Ennek során gyakran észlelhető hibák:

- a szakszavak, szakkifejezések túlzottan tág körű értelmezése, az általános ismeretek birtokában érthető, a köznyelvben használt szavak, kifejezések felvétele a terminuszok közé;
- a szakszavak, szakkifejezések túlzottan szűk körű kiválasztása a szakterülettel összefüggő különböző tudományok szakszavainak, szakkifejezéseinek a rendszeti terminológiába történő felvételéhez kapcsolódhat. E bonyolult kérdés helyes eldöntéséhez mérlegelni kell, hogy az ún. határterületek mely szakkifejezéseinek megértése várható el a rendszet általános ismeretekkel rendelkező művelőitől, és melyeknek értelmezése céljából kell a megfelelő szakértőhöz fordulni:

A fogalomtár létrehozásának, a glosszárium szerkesztésének döntő mozzanata a terminusz (szakszó, szakkifejezés) megalapozott magyarázata, a sajátosságait tükröző meghatározása a fogalomtár, a glosszárium készítésének alapvető, más terminológiai adatbázisoktól megkülönböztető sajátos eleme. A világhálón működtetett adatbázisok megkönnyítik a szakkifejezések és szakszavak kiválasztását és meghatározását. A terminuszok meghatározásával szembeni követelmény az érthetőség és a hitelesség.

A hazai és a külföldi fogalomtárakban az alkalmazott meghatározások, magyarázatok terjedelme, részletessége rendkívül eltérő. Tömör, néhány soros meghatározások mellett számtalan fogalomtárban, glosszárumban egyes tárgyszavak több oldalas, szakkönyvszerű meghatározása szerepel.

A fogalomtár szerkesztője a szakszavak meghatározásához több megoldást választhat:

1. Az érintett szakirodmi forrásból megfelelő meghatározás, szószerinti, pontos forrás megjelöléssel történő átvétele. Ennek során rendkívül fontos a szakirodalmi forrás

hitelességének, szakmai, tudományos elfogadottságának értékelése, annak érdekében, hogy a fogalomtárba, vagy glosszáriumba tudományosan elfogadott, tehát hiteles meghatározások kerülhessenek.

2. A meghatározás önálló kialakítása a releváns szakirodalmi vélemények kritikus figyelembevételével. Ez a meghatározás tudományos, szakmai állásfoglalásnak tekinthető, amelynek szerzője a meghatározást készítő szerkesztő.
3. Ha a szakkifejezés hiteles meghatározása sem szakirodalmi források, sem kompetens szakemberek véleményének figyelembevételével sem alakítható ki, a szerkesztő választhat az ellentétes álláspontok közlése, vagy az általánosan elfogadható álláspont hiányára történő választás között;
4. Azonos értelműeknek, (szinonimáknak) tekinthetők azok a tudományos, vagy szakmai fogalmak, amelyekhez azonos tartalmú meghatározás kapcsolódik. A fogalomtárban, glosszáriumban a szinonim fogalmak közti kapcsolatot fel kell tüntetni.

Az INTERNET hatása a terminológia fejlődésére

A technikai haladás, különösen a komputerizáció és a világháló létrejötte előmozdítja a terminológia fejlődését és fokozza a megalapozott terminológia iránti igényeket.

A szakirodalmi művek és a jogszabályok természetesen jelen korban is hiteles terminológiai források, de mellettük előtérbe került a szakkifejezéseket tartalmazó terminológiai adatbázisok létrehozása és működtetése.

Az INTERNET alkalmazásán alapuló információs rendszer létrejötte – a nyomtatott szakirodalmi forrásokhoz képest megsokszorozta a terminológia tudományos módszereinek hatékonyságát. A rendszerint lassú és költséges szakkönyv kiadás mellett a világhálón működtetett adatbázisok lehetővé tették a terminológia széleskörű, gyors fejlesztését. Az ezzel összefüggő tapasztalatokat továbbiakban a nemzetközi szinten működő a fogalomtárak és glosszáriumok gyakorlata alapján kívánjuk vázolni.

A fogalomtárak szerkezete lehetővé teszi a rendszerszemléletű vizsgálatokat és összefüggéseik feltárását. Ez gyakorlatban a rendészeti fogalmakat meghatározó sajátosságok, mint alegységek további részletekre bontását, illetve beillesztését jelenti magasabb rendű szélesebb fogalmakba.¹⁴

Az Európai Unió törvényhozásán belül a „Rendőrségi és igazságügyi együttműködés büntető ügyekben” jelzésű glosszárrium a Lisszaboni Szerződés V. címére hivatkozva az alábbi alegységeket jelöli meg:

- szabadság, a biztonság és igazságosság területe,
- kábítószeres,
- az együttműködés fokozása,
- eurojust,
- európai letartóztatási parancs,
- Európai Igazságügyi Hálózat Büntető Ügyekben (EJN),
- Europol (Európai Rendőrségi Hivatal),
- csalás,
- pénzmosás,

¹⁴ <http://www.enfsi.eu/page.php?uid=81> (Letöltés ideje: 2012. 07. 23.)

- szervezett bűnözés,
- Európai Unió oszlopai,
- rasszizmus és idegengyűlölet,
- terrorizmus.

A „Fogalomtár”, a glosszárrium keresőlapjai lehetőséget nyújtanak egyrészt a vizsgálendő tudományos, vagy szakmai terület további részletezésére, kisebb területekre történő bontására, másrészt a terminológiai kutatás szélesebb, magasabb szintű területekre történő kiterjesztésére. Ezt szemléltetik a Bűnügyi Intézetek Európai Hálózata (ENFSI) által kiadott glosszárriumok is, amelyek navigációs táblázata – igazodva a nemzetközi szervezet tevékenységi területeihez – tájékoztatást nyújt az alacsonyabb szintű glosszárriumokról.

A szakszavak és szakkifejezések terminológiai vizsgálata nem teszi feleslegessé és nem pótolhatja az érintett témával foglalkozó rendészeti, vagy bűnügyi tudományos művek, forrásmunkák tanulmányozását.

A fogalomtár működtetése az internetes információs térben a Google, vagy más böngészők igénybevételelével lehetővé teszi más adatbázisok gyors elérését és további összefüggések feltárását, kiterjedt kutatások végzését.

A rendészeti fogalmak terminológiai vizsgálata

Hazánkban a rendészettudományi terminológia vizsgálatát több körülmény nehezíti:

- a rövid múltra visszatekintő terminológiai vizsgálatok viszonylag fejletlen módszertana,
- a rendészet, mint jogi, igazgatási intézményrendszer egységes értelmezésének hiánya,
- a rendészettudomány, mint diszciplináris ágazat folyamatos művelésének nem megfelelő hatékonysága.

Ezt a megállapítást számos múltbeli példa igazolja. Így az 1960-as években előtérbe került a „belügyi tudományok” fogalma, amelyet a belügyminisztérium felügyelete alatt álló szervek, így a rendőrség, tűzoltóság tevékenységével kapcsolatban alkalmaztak, és ennek megfelelően 1963-tól a „Rendőrségi Szemle” folyóirat „Belügyi Szemle”, az 1990-es évtized első éveiben „Rendészeti Szemle” majd ismét „Belügyi Szemle” név alatt jelent, illetve jelenik meg.

A rendészet szakmai és tudományos elismertségére utal a Rendőrtiszti Főiskola szakmai tudományos folyóirataként jegyzett Magyar Rendészet, majd Új Rendészeti Tanulmányok (1996) megjelenése.

A rendészet, mint szakmai, vagy tudományos fogalom egységes, korszerű értelmezése nem alakult ki és háttérbe szorultak a klasszikus magyar jogtudomány releváns megállapításai.¹⁵

A hatályos jogban megmutakozó következetlenséget bizonyítja a „rendészet” és a „rendőrség” szinonimakénti alkalmazása, illetve az ilyen tevékenységet végző szervek

¹⁵ Concha Győző Alkotmánytan, Budapest, 1895, A rendőrség természete és állása szabad államban, Budapest, 1901

Tóth József A rendészeti ténykedés alapjai, Eger, 1939

Magyary Zoltán Magyar Közigazgatás, Budapest, 1942

rendvédelmi szervek kategóriába történő sorolása. Így az 1994. évi XXXIV. tv-ben kodifikált Rendőrségi Törvény a rendőrséget rendvédelmi szervként határozza meg, (3.§/1/bek) feladatai között viszont rendészeti tevékenységeket sorol fel. (1.§) A Szolgálati Szabályzat (3.§) felsorolja rendőrség szolgálati ágait és szolgálatait, többnyire „rendészet jelzöt” alkalmazva. Így többek között:

- a határrendészeti szolgálati ágat,
- az igazgatásrendészeti szolgálati ágat,
- a közlekedésrendészeti szolgálati ágat,
- a közrendvédelmi szolgálati ágat,
- a bünyügyi technikai és szakértői szolgálatot,
- a légi rendészeti szolgálatot,
- a repülőtéri rendőri szolgálatot,
- a tűzserész szolgálatot és
- a vízi rendészeti szolgálatot.

A felsorolásból kitűnik, hogy a rendészeti tevékenység egyes ágazatainak megjelölésére rendszeresen alkalmazzák a „rendészet” jelzöt. Így ezek az ágazatok a rendészeti tevékenység részeinek, alegységeinek is tekinthetők.

A rendészettudományban ezeknek a szolgálat ágazatoknak megfelelő tagozódás részlegesen alakult ki.

A rendészettudomány sajátos vonása az interdiszciplinaritása, azaz széles körű kapcsolata más szakmai és tudományos területekkel. Példaként kiemlíthető

- az igazgatásrendészet, amely a közigazgatási jog különböző ágaival,
- a közlekedésrendészet, amely a jármű technikával, az út- és közlekedéstervezéssel, vagy
- a bünyügyi technikai szolgálat, amely az orvostudomány és a műszaki tudományok különböző ágazataival tart fenn kapcsolatokat.

A rendészeti alegységek terminológiája közül gyakorlati jelentőségére tekintettel kiemelem a közrendvédelmi szolgálati ágat.

A közrendvédelmi szolgálat viszonylag egységes terminológiája a jogilag egységes szabályozásra vezethető vissza. 1946. évtől kezdve a rendőrség járőr- és őrszolgálati tevékenységét a Szolgálati Szabályzat rendezte. A városok belterületén az őrszem szolgálatot a magyar királyi államrendőrségnél érvényes előírásokkal, a vidéki területeken a járőrszolgálatot a csendőrség pontosan meghatározott útvonalakon és időkeretek között történő szabályokkal megegyezően alakították ki. Ennek megfelelően a közrendvédelmi szakmai terminológia gyakorlatban is az őrszem-, illetve a járőrszolgálatra vonatkozó szabályzatokkal megegyezően alakult. Tudományos vizsgálódások, kutatások a rendőrség őrszem, vagy járőrszolgálatának részleteivel, módszertani, vagy hatékonysági kérdéseivel kapcsolatban nem folytak, így az ezzel összefüggő tudományos terminológia sem alakult ki.¹⁶

Az 1940-es évtized végével a közrendvédelmi szolgálatrendszerébe – a politikai fordulattal megegyezően, először a „terület felelős”, majd a - a szovjet rendőri szervezet központi eleme – a „Körzeti Megbízott” (KMB) került, ennek megfelelően módosítva a terminológiát is.

¹⁶ R-2 Szolgálati Szabályzat a rendőrség részére. Budapest, 1948

A rendészettel és rendvédelemmel kapcsolatos fogalmi és terminológiai vita alapkérdésével, amely az elmúlt évtizedekben megalapozott tudományos tanulmányok tárgyát képezte, most nem kívánok foglalkozni. Az megjegyezhető, hogy a „rendvédelem” fogalom alkotmányjogi tisztázása lényegesen előmozdítaná ennek a rendészet-rendvédelem vita tisztázását.

A terminológiai tisztázatlanság jól szemléltethető a „rendészet” szakszó vizsgálatával:

- „rendészet” szakkifejezés kettős tartalmi értelmezése,
 - a rendészeti szerv azonos-e a rendőri szervvel?
 - a „rendészeti szerv” gyűjtő kifejezés-e, amely magában foglalja a rendőrség, a pénzügyőrség, a katasztrófavédelem (tűzoltóság), a közterület felügyelet szerveit?
- Rendészet és rendvédelem kifejezések azonos, vagy különböző fogalmakat jelölnek?

*

Ezek a kapcsolatrendszerek a tárgyszavak kiválasztását és a fogalomtárak szerkesztését jelentősen befolyásolják. A rendészetnek és a különböző szaktudományok között széles határterületen érhetően magas a meghatározandó fogalmak száma, és felvetődhet a jogalkalmazó és a szakértői terminológia közötti határvonal reális meghúzásának szükségessége.

Vonatkozó irodalom:

- Christián László A rendészet alapvonalai, önkormányzati rendőrség Universitas, Győr, 2011
 Ficzer Lajos Közigazgatás és rendészeti igazgatás Új Rendészeti Tanulmányok 1998. évi 1. szám
 Finszter Géza: A rendészet elmélete, KJK-KERSZÖV Kiadó Kft., Budapest, 2003
 Finszter Géza: Kriminálpolitika és rendvédelem Új Rendészeti Tanulmányok, 1998. évi 1. szám
 Finszter Géza: A titkos információgyűjtés szabályozása a hatályos jogban (2000)
 Papp Judit: Rendvédelem vagy rendészet? Új Rendészeti Tanulmányok 1998. 1. szám
 Grétsy László: Szaknyelvi kalauz, Budapest, Jogi és Közgazdasági Kiadó, 1964
 Kántás Péter: A rendészet fogalmához. Új Rendészeti Tanulmányok 1997. 1. szám
 Kántás Péter A közigazgatási büntetőjog és a rendészet néhány elhatárolási problémája Új Rendészeti Tanulmányok, 1997. évi 1.
 Katona Géza: Adalékok a rendészet fogalmának meghatározásához. Rendészeti Szemle, 1993. 6. szám
 Lőrincz Lajos: A közigazgatás-tudomány alapjai, Rejtjel Kiadó, Budapest 1997
 Palló József Gondolatok a rendészet fogalmi és alkalmazási kérdéseiről. Magyar Rendészet 2006. évi 4. szám
 Papp Judit Rendvédelem vagy rendészet? Új Rendészeti Tanulmányok 1998. évi 1. szám
 Parádi József: Rendvédelem vagy rendészet? Belügyi Szemle, 2001. évi 2. szám
 Szamel Lajos: A rendészet és a rendőrség jogi szabályozásának elméleti alapjai, MTA, Államtudományi Kutatások Programirodája, Budapest, 1991
 Szamel Lajos: Jogállamiság és rendészet. Rendészeti Szemle 1992. 3. szám
 Szikinger István A rendészet katonai jellege, rendvédelem és honvédelem. Új Rendészeti Tanulmányok, 1998. évi 1. szám